

Alja Fazarinc,
dipl. organizator zdravstva
Klinični center Ljubljana

Naloge zdravstvenih delovnih organizacij v usmerjenem izobraževanju delavcev na srednji in višji stopnji

UDK 614.253.5:373.5:614.39

IZVLEČEK. Zdravstvene delovne organizacije in vzgojno-izobraževalne organizacije zdravstvene usmeritve bodo skupaj določale obseg in stopnjo teoretičnega in praktičnega izobraževanja ter zagotovile materialne, kadrovske in druge pogoje za uresničevanje opredeljenih vzgojno-izobraževalnih programov. Medsebojne pravice in obveznosti naj bi določal samoupravni sporazum, podrobneje pa še vsakoletna pogodba za obdobje šolskega leta.

Prikazani so programi usposabljanja za samostojno opravljanje del in nalog — programi pripravništva in specializacije, ki so v razpravah v zdravstvenih organizacijah. Usposabljanje delavcev bo uvedeno na vseh smereh in stopnjah izobraževanja, njegovo trajanje pa bo odvisno od zahtevnosti del in opravil. Pomembne naloge pri tem bodo imeli strokovno in metodično usposobljeni inštruktorji in mentorji v zdravstvenih delovnih organizacijah.

TASKS OF HEALTH ORGANIZATION IN THE SECONDARY AND HIGHER LEVEL DIRECTED EDUCATION. Work organizations in the sphere of health and schools for health personnel will jointly work out the scope and level of the theoretical and practical training programmes and provide material basis, personnel and other requisites for implementation of the adopted educational programmes. Mutual rights and obligations will be defined in self-management agreement and in a more detailed annual contract for every academic year. The paper presents the training programmes preparing for independent performance of tasks and duties; i. e. the programmes of apprenticeship and residency, which are being currently discussed in the health organizations. Training will be provided at all levels and directions, its duration depending on the complexity of task to be carried out. An important role will be played by instructors and tutors in the work health organization, competent in their field and methodology.

Usmerjeno izobraževanje uresničujemo tako, da se izobraževanje in delo prepletata in dopolnjujeta. Z uvedbo usmerjenega izobraževanja prehaja odločanje o izobraževanju, usposabljanju in izpopolnjevanju neposredno v roke delovnih ljudi — torej delavcev v zdravstvu. S tem postaja načrtovanje in uresničevanje tega izobraževanja pravica in odgovornost delavcev v zdravstvenih organizacijah združenega dela in delavcev v vzgojno-izobraževalnih organizacijah zdravstvene usmeritve. Delavci v zdravstvenih organizacijah in delavci v izobraževalnih orga-

nizacijah zdravstvene usmeritve kot uporabniki in izvajalci izobraževanja zdravstvenih delavcev skupno in enakopravno uresničujejo skupne interese v posebni izobraževalni skupnosti zdravstvene usmeritve. Osnova skupnim interesom so potrebe po izobraževanju delavcev v zdravstvu, ki so opredeljene s samoupravno dogovorjeno kadrovske politiko v samoupravni interesni zdravstveni skupnosti. S preobrazbo vzgoje in izobraževanja razširjamo dosedanje možnosti vzgojno-izobraževalnega sistema. Vzgoja in izobraževanje presegata dosedanje meje šolskega sistema in postajata široka družbenopolitična in samoupravna aktivnost celotnega združenega dela.

Zdravstvene organizacije in delavci v njih v usmerjenem izobraževanju neposredno prevzemajo skrb za nadaljnji razvoj izobraževanja po končani osnovni šoli. Delavci v zdravstvenih delovnih organizacijah kot uporabniki in delavci zdravstvenih šol kot izvajalci postanejo v sistemu usmerjenega izobraževanja enakopravni in odgovorni sodelavci pri načrtovanju in izvajanju izobraževanja. Skupna je tudi odgovornost, da bo usmerjeno izobraževanje na področju zdravstvenega varstva uresničeno skladno s potrebami in razvojem zdravstvenega varstva.

S tem, ko delavci zdravstvenih organizacij kot uporabniki (delno tudi kot izvajalci) in izvajalci v vzgojno-izobraževalnih organizacijah zdravstvene usmeritve z vzgojno-izobraževalnimi programi določajo vsebino in načine izobraževanja, izobraževalne cilje in zahteve, tudi skupaj prevzemajo odgovornost za ustrezno raven izobrazbe. Uporabniki in izvajalci usmerjenega izobraževanja na področju zdravstvenega varstva skupaj določajo obseg in raven teoretične in praktične izobrazbe, skupaj zagotavljajo materialne, kadrovske in druge možnosti za uresničevanje vzgojno-izobraževalnih programov. Pri vsem tem pa je odločilno tudi sodelovanje uporabnikov pri izvajanju programov. Tu mislim na proizvodno delo in delovno prakso ter praktični pouk in na tiste programe za dopolnjevanje in izpopolnjevanje znanj in sposobnosti, ki se bodo izvajali v zdravstvenih delovnih organizacijah. Brez neposredne pomoči zdravstvenih organizacij, brez njihovih inštruktorjev in mentorjev si ne moremo zamisliti uspešnega usposabljanja z delom že med študijem, ki zagotavlja učencem in študentom potrebno usposobljenost za uspešen začetek dela. Še izrazitejša pomoč delavcev zdravstvenih delovnih organizacij pa bo potrebna pri izvajanju programov usposabljanja in izpopolnjevanja.

Med zdravstvenimi delovnimi organizacijami in vzgojno-izobraževalnimi organizacijami zdravstvene usmeritve bodo potrebni podrobni dogovori, kako si bodo delili delo in odgovornost in to predvsem pri praktičnem usposabljanju učencev in študentov. Dogovoriti se bo potrebno, do kod bo segalo praktično usposabljanje med izobraževanjem in kje bodo nadaljevale usposabljanje z delom same zdravstvene organizacije v pripraviški dobi. Delavci v zdravstvenih organizacijah, kot tudi delavci v vzgojno-izobraževalnih organizacijah, se moramo zavedati, da postajajo v usmerjenem izobraževanju **strokovno in metodično usposobljeni inštruktorji in mentorji** v zdravstvenih organizacijah prav tako pomembni kot strokovno in pedagoško ter andragoško usposobljeni učitelji v šolah. Usmerjeno izobraževanje nalaga tako zdravstvenim delovnim organizacijam kot tudi vzgojno-izobraževalnim organizacijam, da medsebojne pravice in obveznosti pri skupnem uresničevanju vzgojno-izobraževalnih programov določijo s samouprav-

nimi sporazumi. S temi samoupravnimi akti zagotovijo kvalitetno izvajanje izobraževalnih programov, istočasno pa tudi uredijo varstvo pravic udeležencev izobraževanja. V teh aktih zlasti določijo:

- tisti del programa, ki se izvaja v zdravstvenih delovnih organizacijah in pogoje za njegovo izvajanje;
- način zagotavljanja materialnih, kadrovskih, prostorskih in drugih pogojev za izvajanje tega dela programa;
- medsebojne obveznosti izobraževalnih organizacij in zdravstvenih organizacij;
- pravice in obveznosti pri vključevanju udeležencev izobraževanja v samoupravne, družbenopolitične in druge aktivnosti zdravstvenih organizacij.

Način in obseg uresničevanja medsebojnih pravic in obveznosti pa podrobneje uredita zdravstvena organizacija in izobraževalna organizacija z vsakoletno pogodbo za obdobje šolskega leta. Zdravstvene delovne organizacije pa so dolžne v svojih samoupravnih aktih opredeliti vse pravice in obveznosti, ki jih imajo udeleženci izobraževanja (učenci, študentje, delavci) v času opravljanja proizvodnega dela in delovne prakse.

Nakazala sem samo nekaj bistvenih nalog, ki jih moramo izpeljati v zdravstvenih organizacijah ob reformi izobraževanja v SR Sloveniji. Zadnji čas je že, da se delavci v zdravstvenih organizacijah zavemo, da oblikovanje in uresničevanje nove systemske, programske in organizacijske osnove usmerjenega izobraževanja ne zadeva samo vzgojno-izobraževalnih organizacij in delavcev v njih. Uspešnost uresničevanja preobrazbe izobraževanja na področju zdravstvenega varstva je skupna pravica in naloga delavcev v zdravstvu in delavcev vzgojno-izobraževalnih organizacij zdravstvene usmeritve.

Sistemska podoba usmerjenega izobraževanja sestavljajo tri programske sestavine izobraževanja:

- **program za pridobitev strokovne izobrazbe;**
- **program za izpopolnjevanje strokovne izobrazbe in**
- **program za usposabljanje.**

Vsi trije programi, tako izobraževanje za pridobitev izobrazbe, usposabljanje in izpopolnjevanje, so oblike nenehnega izobraževanja za delo in samoupravljanje ter za opravljanje drugih družbenih nalog, ki se prepletajo in dopolnjujejo vso delovno dobo. Poti za pridobitev izobrazbe pa so v vseh smereh izobraževanja naslednje:

- **izobraževanje pred vstopom na delo,**
- **izobraževanje ob delu in**
- **izobraževanje iz dela.**

Vse tri poti so enakovredne in enakovredne.

PROGRAMI PRIPRAVNIŠTVA

V svojem referatu bi želela prikazati, kako poteka priprava programov za izpopolnjevanje zdravstvene izobrazbe oziroma dopolnjevanje znanj, spretnosti in sposobnosti ter programov usposabljanja za samostojno opravljanje del in nalog — programov pripravništva.

Programe za izpopolnjevanje načrtujemo v okviru poklica in dobljenih znanj ter za širjenje in poglobljanje izobrazbe. Predvidevamo jih že med izobraževanjem za opravljanje enostavnih del in nalog ter na vseh ravneh in usmeritvah vzgojno-izobraževalnih programov zdravstvenega varstva.

Programe za usposabljanje oziroma sistematično uvajanje v delo — programe pripravništva, pa uvajamo na vseh ravneh in smereh izobraževanja zdravstvenega varstva v SR Sloveniji. Trajanje pripravništva ter različne usmeritve programov usposabljanja so odvisne od ravni izobraževanja, zahtevnosti del in opravil.

I. Vzgojno-izobraževalni program za zdravstveno varstvo

1. Program srednjega izobraževanja:

a) **za poklic bolničar** — predlagamo 6-mesečno usposabljanje v obliki pripravništva po enotnem programu in nadaljnje izpopolnjevanje za dobo treh mesecev za poklice: maser, kopališki delavec, pediker, bolničar — šofer reševalnih avtomobilov;

b) **za poklic zdravstveni tehnik** — predlagamo 6-mesečno usposabljanje — pripravništvo po skupnem programu za opravljanje del in nalog zdravstvenega tehnika splošnega zdravstva ter za delo na področju ginekologije; usmerjene programe pripravništva pa za delo zdravstvenega tehnika v zobozdravstvu, pediatriji, spremljevalca v reševalnem vozilu in za zdravstvenega tehnika — mavčarja.

Za opravljanje del in nalog zdravstvenega tehnika — babice v ginekološko-porodniških oddelkih in porodnih sobah pa načrtujemo po 6-mesečnem pripravništvu še 6-mesečno izpopolnjevanje ali specializacijo na tem področju.

2. Po končanem programu na višji stopnji izobraževanja:

a) **za poklic medicinske sestre** — program skupnega pripravništva za naslednja področja: v patronaži, medicini dela, dietetiki, anesteziji in intenzivni terapiji, nuklearni medicini in na področju splošnega zdravstva. Za vsa našeta področja, razen za poklic medicinska sestra splošnega zdravstva, predlagamo po končanem 9-mesečnem pripravništvu še eno leto izpopolnjevanja-specializacije.

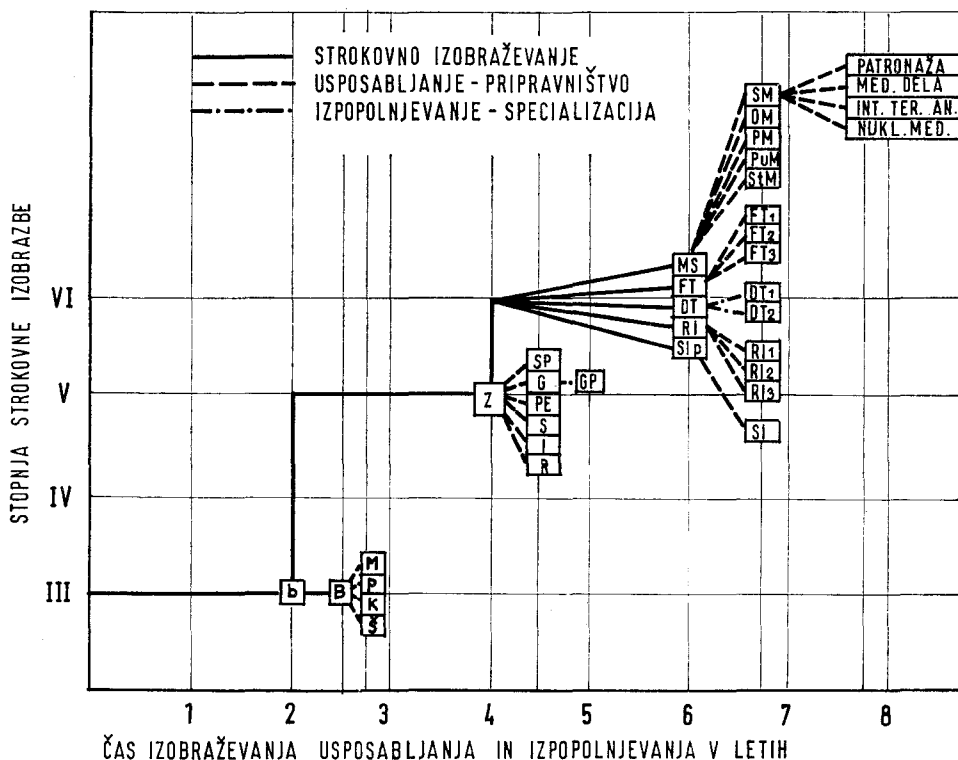
Usmerjene — posebne programe pripravništva na tej stopnji izobraževanja načrtujemo za opravljanje del in nalog operacijskih medicinskih sester in medicinskih sester na področju psihiatrije, pulmologije in zobozdravstvene preventive in vzgoje;

b) **za poklic fizioterapevt** — predvidevamo različno usmerjene programe 9-mesečnega pripravništva za smeri: respiratorni terapevt, fizioterapevt na področju ortotike in protetike ter področje nevromuskularne edukacije.

Kot variantni predlog pa se pojavlja enotni program pripravništva in nato še eno leto izpopolnjevanja ali specializacije v že omenjene tri smeri:

c) **za poklic delovni terapevt** — tudi na tem področju dela obstajata dva predloga: ali po 9-mesečnem enotnem pripravništvu izpopolnjevanje — specializacija v dve smeri in sicer stomatološko področje in področje psihoterapije ali kot varianta dva usmerjena programa pripravništva;

SCHEMA TEMELJNEGA IZOBRAŽEVANJA, USPOSABLJANJA IN IZPOPOLNJEVANJA NA SREDNJI IN VIŠJI STOPNJI

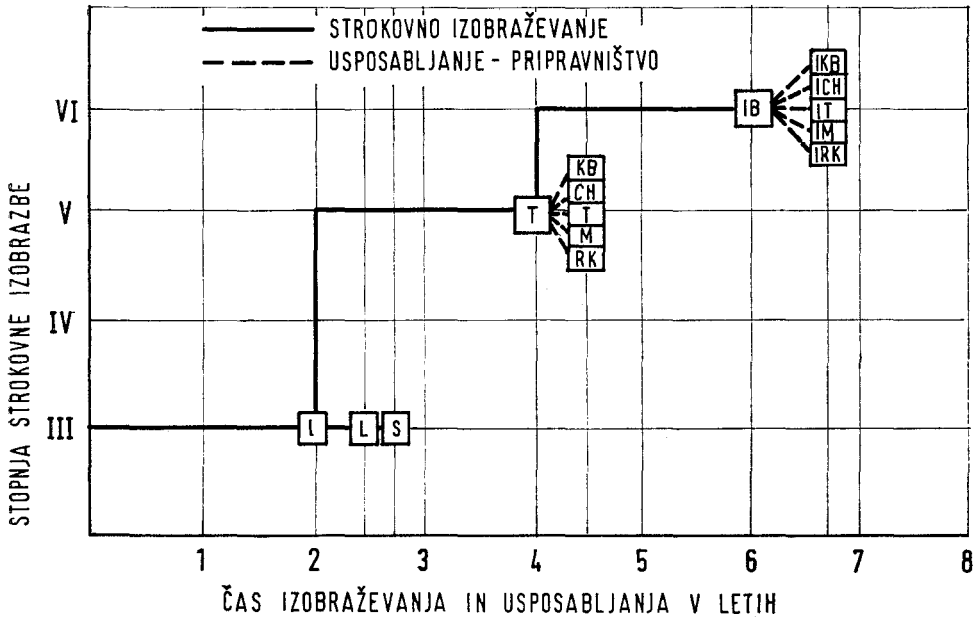

LEGENDA:

- b — bolničar — pripravnik
- B — bolničar
- M — bolničar — maser
- P — bolničar — pediker
- K — bolničar — kopališki delavec
- š — šofer v reševalnem vozilu
- Z — zdravstveni tehnik — pripravnik
- SP — zdravstveni tehnik — splošno zdravstvo
- G — zdravstveni tehnik — ginekološka smer
- PE — zdravstveni tehnik — pediatrična smer
- S — zdravstveni tehnik — zobozdravstvena smer
- I — zdravstveni tehnik — mavčar
- R — zdravstveni tehnik — reševalec
- GP — zdravstveni tehnik — ginek. - porodniška smer
- MS — medicinska sestra — pripravnik
- FT — fizioterapevt — pripravnik
- DT — delovni terepevt — pripravnik
- RI — inženir radiologije
- SIp — sanitarni inženir — pripravnik
- SM — medicinska sestra — splošno zdravstvo
- OM — medicinska sestra — operacijska smer
- PM — medicinska sestra — psihiatrična smer

- PuM — medicinska sestra — pulmološke smeri
 StM — medicinska sestra — zobozdravstvena preventiva
 FT 1 — fizioterapevt — ortotika in protetika
 FT 2 — fizioterapevt — respiratorni terapevt
 FT 3 — fizioterapevt — nevro-muskularna edukacija
 DT 1 — delovni terapevt — somatoterapija
 DT 2 — delovni terapevt — psihoterapija
 R 1 — radiološki inženir — diagnostična smer
 R 2 — radiološki inženir — nuklearno diagnostična smer
 R 3 — radiološki inženir — računalniška diagnostika
 SI — sanitarni inženir

SHEMA IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA ZA LABORATORIJSKA DELA V ZDRAVSTVU NA SREDNJI IN VIŠJI STOPNJI IZOBRAŽEVANJA

LEGENDA:

- I — laborant — pripravnik
 L — laborant
 S — sanitarni laborant
 T — laboratorijski tehnik — pripravnik
 KB — laboratorijski tehnik — klinično-biokemično smer
 CH — laboratorijski tehnik — citološko-histološka smer
 T — laboratorijski tehnik — transfuziološka smer
 M — laboratorijski tehnik — mikrobiološka smer
 RK — laboratorijski tehnik — radiokemična smer
 IB — inženir biokemije
 IKB — laboratorijski tehnik — klinično-biokemična smer
 ICH — inženir biokemije — citološko-histološka smer
 IT — inženir biokemije — transfuziološka smer
 IM — inženir biokemije — mikrobiološka smer
 IRK — inženir biokemije — radiokemična smer

d) **za poklic inženir radiologije** — predlagamo tri različne usmerjene devetmesečne programe pripravništva za smeri: radiološka diagnostika, nuklearno-medicinska diagnostika in računalniška diagnostika; kot varianto pa enotni 9-mesečni program pripravništva in eno leto specializacije v naštetih treh smereh;

e) **za poklic inženir sanitarne stroke** — načrtujemo enotni 9-mesečni program pripravništva brez nadaljnega izpopolnjevanja.

II. Vzgojno-izobraževalni programi za laboratorijska dela v zdravstvu

1. v srednjem programu izobraževanja za:

a) **poklic laborant** — po 6-mesečnem usposabljanju še tri mesece izpopolnjevanja za dela sanitarnega laboranta (dezinfekcija, desinsekcija, deratizacija);

b) **za poklic laboratorijski tehnik** — načrtujemo pet usmerjenih posebnih programov pripravništva za smeri: klinično-biokemična, citološko-histološka, transfuziološka, mikrobiološka in radiokemična;

2. po končani višji stopnji izobraževanja:

a) **za poklic inženir biokemije** — načrtujemo 9-mesečne usmerjene programe pripravništva za klinično-biokemično dejavnost, citološko-histološko dejavnost, transfuziološko dejavnost, mikrobiološko dejavnost in radiološko dejavnost.

III. Vzgojno-izobraževalni programi za zobotehnična dela v zdravstvu

1. v srednjem izobraževalnem programu:

a) **za poklic zobotehnik** — načrtujemo enotni program izobraževanja in 6-mesečni enotni program pripravništva ali usposabljanja;

2. v vzgojno-izobraževalnem programu na višji stopnji:

a) **za poklic inženir zobne tehnike** — načrtujemo šest različnih programov usposabljanja ali pripravništva za samostojno opravljanje del in nalog s tega področja.

Upam, da mi je vsaj v grobem uspelo prikazati, kako načrtujemo v SR Sloveniji potek izobraževanja zdravstvenih delavcev pri usposabljanju za delo in izpopolnjevanju ter dopolnjevanju znanj za zahtevnejša dela in specializirane naloge. Vzgojno-izobraževalni sistem na področju zdravstvenega varstva je izredno razvejan in dokaj zapleten. Menim, da z usposabljanjem načrtno uvajamo delavca v delo in usposabljammo za samostojno opravljanje del in nalog na tako občutljivem področju družbenega dela kot je zdravstveno varstvo, zato je takšna razvejanost programov pripravništva upravičena. Programi izpopolnjevanja naj bi omogočili stalno dopolnjevanje, širjenje in poglobljanje znanj, istočasno pa dopolnjevali programske vsebine vseh smeri in ravni ter razvijali nadaljnje sposobnosti in ustvarjalnosti delavcev v stroki.

Prikaz programov usposabljanja in izpopolnjevanja, ki sem ga predstavila, pomeni osnutek predloga programske zasnove strokovnega sveta posebne izobra-

ževalne skupnosti za zdravstvo. Tako pripravljen osnutek je sedaj v oceni in razpravi v zdravstvenih organizacijah in vzgojno-izobraževalnih organizacijah zdravstvene usmeritve. Družbenoekonomski odnosi v usmerjenem izobraževanju nalagajo delavcem v zdravstvu, da se dogovorijo in sporazumejo o sprejemanju in izvajanju programov, določajo pogoje in načine uresničevanja skupnih izobraževalnih potreb in interesov ter v ta namen združujejo sredstva in se v posebni izobraževalni skupnosti za zdravstvo povezujejo z izvajalci vzgojno-izobraževalnih programov zdravstvenega varstva.

Na področju zdravstvenega varstva namenjamo vsem smerem izobraževanja izredno družbeno pozornost. Pripravljamo in razvijamo izobraževanje, usposabljanje in izpopolnjevanje na področju zdravstvenega varstva v skladu z organiziranostjo te družbene dejavnosti ter usmerjamo izobraževanje glede na potrebe in stopnjo strokovnega razvoja zdravstva pri nas. Nenazadnje pa prilagajamo usmerjeno izobraževanje na tem področju tudi razvojnim usmeritvam zdravstvenega varstva v SR Sloveniji.

Operacijska medicinska sestra: vsak inštrument ima svoje mesto . . . (Onkološki inštitut Ljubljana)